

ШЧАСЛИВАЯ РЫБАЛКА

Лета — не толькі час адпачынку, але і цяжкай працы. Як той спяваў «А ў суботу сэрца плача: зноў на дачу, зноў на дачу...»

У майго калегі яна знаходзіцца пабач з горадам, у чароўным кутку на беразе невялікай рачулі, аднак на ўзвышшы, таму паліваць гарод даводзіцца досыць часта. Добра, што машына ёсць — можна мігам крутнуцца. Ды і сын, памочнік, расце... Праўда, малы пакуль: то градку патопча, то зялёнага агрэсту натрушчыцца, то замест травы моркву павырывае. Шкоды, карацей, часам больш, чым падмогі.

Вось і той раз бацька даў яму вудачку, і адправіў на рэчку.

Малы, вядома ж, пайшоў — усеўся на беразе, чакае ўлоў. Але таго няма: не тое, што вялікага, — аніякага, ні праз 10 хвілін, ні праз 40... Не тыя, відаць, чарвякі? Ці дзень? Ці рэчка... Для сына...

У бацькі — у адрозненне ад яго — усё як след ішло: за тыя ж 40 хвілін ён паспеў зрабіць ці не ўсё, што планавалі. Засталося хіба градкі паліць.

З вёдрамі прыйшоў да рэчкі.

— Як рыбалка? — папытаўся ў маго.

— Ды ніяк! Няма тут ніводнай рыбки! Паплавок нават не варухнуўся ні разу!

— Ну, тады складвай вудачкі. Я гарод палью, і паездзем дадому.

Сын з вудамі падаўся ў бок лецішча. Бацька трохі пастаяў на беразе, набраў у вёдры вады, рушыў следам, як тут, наперарэз яму, двое абарыгнаў. Пытаюцца:

— Мужык, рыба свежая трэба?

— Адкуль?

— Ды з рэчкі. Сёння паўдня рыба чылі. Улоў багаты. Бяра (паказваюць пяць акунёў), нядрогая аддадзім...

«Калі так, — думае дачнік, — то чаму б не ўзяць? Свежая рачная рыба (яшчэ нават жывая!) — гэта ж не крамяна — перамёрзлая»...

Карацей, старгаваліся яны — дачнік узяў акунёў.

Куды палажыў? Ну, вядома ж, у вёдры з вадой.

Прынёс іх на дачны ўчастак.

— Ну, што, сыноч, — кажа малому, які ўжо пакуе рэчы, — не ўмееш ты пакуль што рыбу лавіць. Ідзі, паглядзі, як трэба: бярэш, значыцца, вядро, зачэрпваеш вады — і ўсё, гатова... Рыбы — на добрую юшку.

Хлопчык слухае і, вядома ж, не верыць (жартуе бацька!), але да вёдзёр ідзе...

І цяжка сказаць, што — рот ці вочы — акругляецца ў яго больш...

Ва ўсякім разе, у кампаніі аднагодкаў ён, магчыма, і цяпер выхваляецца той рыбалкай. Кажы, што бацьку ягонаму вельмі шчасціць — рыба сама ў вёдры скача.

Анатоль Палынскі,

г. Берасіно.

КОСТАЧКА НА ЎСПАМІН

...У тыя часы асноўнай прыладай у бухгалтарскай справе быў не камп'ютар і нават не калькулятар, а канторскія лічылнікі — драўляная такая рамка з костачкамі-колцамі на сталых прутках.

Якраз яна, гэтая прылада, і стала ледзь не галоўнай гераіняй маёй гісторыі, другой, вядома ж, пасля дзяўчыны-бухгалтаркі.

Тая працавала ў невялікай мес-тачковай канторы, мела ад роду гадоў пад трыццаць — на добры толк ужо і

замуж пара, але ж неяк ніхто не клікаў. Хіба...

Заляцаўся крыху да гэтай дзяўчыны заезджы інспектар, неяк нават начаваць у яе застаўся.

Яна пасля гэтага ўжо, відаць, «злажыла і палажыла», як той казаў: у марах выйшла за хлопца замуж, нарадзіла дзяцей ды жыла-пажывала... Як тут да мястэчка даляцела горкая вестка, што ў гэты час інспектар жаніўся з іншай.

На вочы бухгалтарцы пасля такой неспадзеўкі лепш было не паказвацца, але ж вытворчасць ёсць вытворчасць, начальства ёсць начальства: інспектар мусіў зноў паехаць у тое мястэчка, у тую невялічку кантору.

Зайшоў, сеў там на вольнае крэсла (падалей ад бухгалтаркі) — пачаў размову з кіраўніком і, мусіць, аслабіў пільнасць, бо далей...

Па словах відавочцаў, гэта быў «кідок пантэры» — нечаканы, імгненны... І ўдар — акурат такі ж: па галаве... Ад чаго пруткі ды костачкі лічылнікаў разляцеліся па баках, а сам інспектар залыпаў вачамі і закруціў галавой, нібы той жарэбчык, на шыю якога раптам надзелі хамут...

«Пантэра» пасля гэтага куляй выскачыла ў дзверы, трое мужчын цішком душыліся смехам, адзін — асцярожна здымаў з шыі, з галавы тое, што засталася ад лічылнага апарата.

Ён — якая-нікая, але ж дзяржмаёмасць: проста так яе з уліку не спішаць. Значыць, трэба рамантаваць, а найперш па канторскіх кутках збіраць «запчасткі».

Як быццам невялікае там памяшканне і людзі стараліся, але адну светлую костачку так і не знайшлі. Меркавалі, што бухгалтарка ў космас яе запусціла, бо толькі-толькі паляцелі першыя спадарожнікі зямлі.

Іншыя ж казалі, што тую прапажу інспектар звёз, што яна яму запала не тое ў мазгі, не тое ў кішэню, каб надалей помніў, дзе трэба начаваць, дзе не.

Іван Сіманёнак,

г. Паставы.

НЕ ТАКІ СТРАШНЫ ЧОРТ...

Здарэнне гэтае адбылося гадоў сорок таму, калі тэлебачанне яшчэ не паказвала таго, што паказвае... Адпаведна, Андрусю, старому, але досыць прагнаму кавалеру, давалася самому арганізаваць для сябе кіно ў стылі «ню», прычым дакументальнае.

Да «прагляду» наш герой рыхтаваўся загадзя: злазіў на гарышча старэнькай лазні, што стаяла за гарадамі, пракалупаў там у столі дзірку, замаскіраваў яе сенам...

У суботу бліжэй да вечара пайшоў глядзець. Спачатку і гадзіны са дзве, можна сказаць, «плавіўся» — чакаў, пакуль памыюцца мужчыны, пакуль возьмуць па чарцы-другой ды нагамоняцца...

Урэшце яны сталі разыходзіцца, распаўзацца па хатах. Марудзіў толькі дзед Юзік, які, крыху перабраўшы, зусім разамлеў ад духу і заснуў (у майцы ды акуларах) у прылазніку з вальнкам пад галавой.

— Пень стары, — закрычала, з'явіўшыся, ягоная жонка. — Як жа табе не сорамна? Паглядзіце: ён з маладымі чарка ў чарку п'е! І што далей?..

Далей, сабраўшыся мыцца, жанчыны (іншага выйсця не бачылі) усцягнулі на дзедка порткі і акуратна вынеслі яго пад вярбу — няхай цверазее.

Самі ж, галюткія (усхваляваны Андрусь ужо выпягнуў з дзіркі «затычку» — вокам прыпаў да «экрана»...),

пабралі тазікі-ражкі, налілі вады, плюхнулі яе на камяні — паддалі духу. А таму «глядач», як ні стараўся, анічога згледзець не мог. Горш за тое — старыя падгнілыя дошкі спачатку затрашчалі пад ім, а потым...

Скончылася «кіно», так і не пачаўшыся, бо Андрусь — разам з пяском ды мялінем — прыжамліўся ў цэнтры лазні.

Аб край лаўкі разбіў лоб, а ў дадатак «падвалілі» жанкі — палічылі скабы (хто венікам, хто ражкай), аблілі вадой, твар абмазали сажай.

Факт, што дзед Юзік, убачыўшы, як з лазні выскачыў чорт — чорны, кудлаты, страшны — у момант працверазеў.

А мужчыны ў вёсцы яшчэ доўга даймалі Андруся, — пры кожным зручным выпадку прасілі:

— Ну раскажы, што ты бачыў у лазні?

— Нічога, — злаваўся той і пераводзіў размову на нешта іншае.

Алена Несцяронак,

г. Докшыцы.

НІХТО НЕ ХАЦЕЎ АДСТУПАЦЬ

Надакучыла нашай суседцы Марыі корпацца на градах, дзень пры дні то сеяць-саджаць, то палоць-паліваць, то са шкоднікамі змагацца... Закінула яна свой гарод і прыдбала козачак. Разлік быў такі: па-першае, сваё і вельмі карыснае малачко, па-другое, ніякіх праблем: толькі і знай, што гуляй сабе з козамі па лузе ці лесе.

Рана-раненька, значыць, выганяе Марыя свой статак і да вечара сядзіць каля яго, адпачывае, бо козы ні на крок ад яе. Ды калі і стрэліць якой адцыся, на варце стаіць казёл Козя. Ён спраўна службу нясе: разоў колькі травы скубане і «рогі ўверх» — пазірае, ці ўсе яго сьбровачкі побач, ці няма дзе пагроз, паказвае — усім сваім відам — што лепей іх не чапаць, бо тады мала не падасца.

І сапраўды каму-нікому перападала ад казла, але ж і яму аднойчы таксама. Ды так неспадзеўна...

Неяк раз, значыць, пасвіла Марыя сваіх коз каля дадатковых дачных участкаў. Нехта на іх кабачкі вырошчвае, нехта бульбу...

Тая дачніца якраз палола яе, а побач — унучак круціўся, гасцік дарагі — ледзь прычакала на лета. І цяпер ён то ляцеў як самалёт, то гудзеў машынаю, то сачыў за мурашом, то размаўляў з жабкаю, то...

Матылёк аднекуль прыляцеў, пакружыўся над ім і падаўся якраз туды, дзе хадзілі козы. Хлопчык — следам за ім. А казёл ужо рогі падняў, чакае...

Малы ў нейкім метры таксама аслупянеў — спыніўся, але ж не тое што крыкнуць, нават піскнуць не можа.

Казёл толькі гэтага і чакаў: вочы вылучыў, рогі выставіў і вайноў...

Бабулі — шкада — гэтага не бачылі: адна драмала пад цёплым сонейкам, другая — палола бульбу. Таму хлопчык мусіў бараніцца сам: хутчэй падсвядома ён махнуў рукой, у якой меў звывку насіць... палку. Такім чынам ні стуль ні ссюль казёл атрымаў паміж рог і аслупянеў таксама: адступіў на нейкі крок, пакруціў галавой — зноў пайшоў у наступ і зноў атрымаў па галаве, бо малы тым часам ачмаўся ад першага жаху і вырашыў абарону трымаць да канца: аж пакуль не прыйдзе падмога.

Яна, дзякуй богу, чакаць сябе не прымусіла: адна бабуля працнудася, другая кінула рваць пустазелле — прыбегла выручаць унучка, хоць гэта і нялёгка было, бо Козя ну ніяк не хацеў адступаць: злосна меклаў, круціў галавою ды рваўся ў бойку, бо казёл ён і ёсць казёл...

Затое бабулін унук потым усім расказваў, як ён перамог таго ворага, як адлупіваў яго.

Пра тое, як сам спужаўся, — ні слова ні паўслова. Мужчына...

Раіса Васільева,

г. Гомель.

**Рубрыку вядзе
Валяціна ДОУНАР.
dounar@zviazda.by**

Дзеля памяці

ШУКАЛЬНІК БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЦЯ

Успамінаючы архівіста Віталя Уладзіміравіча Скалабана ў дні яго 70-годдзя, канешне ж, першае, пра што пачынаеш думаць: як рана пайшоў з жыцця гэты апантаны збіральнік памятак беларускага жыцця. Не стала яго ў 2011 годзе. Улетку...

З нашым выдавецтвам «Літатура і мастацтва» яго ядналі многія ідэі. Так, Скалабан перш-наперш успамінаецца праз прызму менавіта ідэі, праз прызму яго ўяўленняў пра магчымыя здзяйсненні. І нават часам, калі нешта не ўдавалася ажыццявіць па аб'ектыўных прычынах, сама ідэя набывала фармат дзеі. Хоць, канешне ж, і зробленага за ім, зробленага з яго падказак можна налічыць нямала... Уражваюць абсягі яго асабістых зацікаўленняў, абсягі яго жаданняў і памкненняў.

Сустрэкачыся з Віталем Уладзіміравічам у розных рэдакцыях (а знаёмства наша адносіцца да першай сустрэчы ў рэдакцыі гісторыі выдавецтва «Беларуская Энциклапедыя імя Петруся Броўкі» на самым пачатку 1990-х гадоў), заўсёды дзівіўся яго добраву, светламу настрою. Нават апошнія сустрэчы ў «ЛіМе», калі ён чарговы раз выйшаў з балыніцы (як і тэлефонныя размовы пасля адпаведных працэдур, прыняцця лекаў, калі яму, пэўна, і гаварыць было цяжка), былі даволі лёгкімі, прыезнымі. І калі ўжо ён сыходзіў з выдавецтва альбо калі тэлефон замаўкаў, думалася пра самае страшнае, пра тое, што і яго забірае смерць. Адлік часу ішоў... А гаварылі мы ўсё адно пра справу, пра новыя публікацыі...

Мне пашчасціла быць выдаўцом, хутчэй нават — мне пашчасціла быць сведкам зносін Віталя Уладзіміравіча з выдавецтвам. У «ЛіМе» ішоў «трохтомнік» «Купала і Колас, вы нас гадавалі...». Размова — пра зборнік дакументаў з розных архіваў, прысвечаных народным песнярам Беларусі — Якубу Коласу і Янку Купалу. Канешне ж, над кнігай працавала каманда з Нацыянальнага архіва Беларусі. Быў у гэтай каманды і дарадца, падказчык самы што ні ёсць аўтарытэты — член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі літатуразнаўца Міхась Іосіфавіч Мушыньскі. Можна назваць многія імяны тых, хто спрыяў нараджэнню зборніка. І ўсё ж Віталю Уладзіміравічу — галоўны арганізатар і галоўны, лічы, «аўтар» (архівісты, канешне, укладаюць, упарадкоўваюць, яны дакументы не перапісваюць, не перарабляюць згодна з сваім, калі хочаце, мастацкім мысленнем) не толькі навуковага, але і творчага праекта адкрыцця купалаўскіх і коласаўскіх дакументаў.

Віталю Скалабан змог паяднаць дзеля вырашэння адной су-польнай задачы многіх людзей — архівістаў, музейшчыкаў, бібліяграфіў. Не толькі з Беларусі, але і з Расіі. Нарадзілася кніга, якой будучы карыстацца ва ўсе часіны, пакуль будучы помніць народных песняроў Беларусі Купалу і Коласа, пакуль будзе жыць і квітнець беларускае слова. Гэты «трохтомнік» меў у прынцыпе процыму шанцаў не выйсці ў свет альбо выйсці нашмат пазней. Ці выйсці дастаткова абмежаваным тыражом. Што ўвогуле зрабіла б актуальнай па розных прычынах кнігу малавядомым выданнем. Па-першае, адлужваў аб'ём (спрыяла была ідэя выдаць увесь архіўна-дакументальны збор адной кнігай, пад адной вокладкай). Па-другое, нават калі ўжо пабачыла свет першая кніга, працягу работы заміналі сумненні пра распаўсюджванне спецыфічнага, далёка не масавага выдання. Хто стане чытачом кнігі дакументаў? Тыраж у 1000 экзэмпляраў для томіка архіўных матэрыялаў — справа рызыкоўная.

Але і з распаўсюджваннем атрымалася, усё склалася. Хоць і не было гэта такой прастай справай. І болей як тысячу старонак — дзве велізарныя скалабанаўскія папкі — расклалі на дзве кнігі, а пасля і другую кнігу падзялілі яшчэ на дзве часткі. У выніку атрымалася трохкніжка. Адным словам, выданне «Купала і Колас, вы нас гадавалі...» здзейснілася.

Апошняя прэзентацыя (ужо пасля поўнага завяршэння праекта) праходзіла ў Нацыянальным архіве Беларусі. Без Віталя Скалабана, які на той час ужо пакінуў гэты свет... Зразумела, ці не ўсе выступоўцы згадвалі Віталю Уладзіміравічу. І тады думалася пра вартасць высокай адзнакі гэтай працы, не позна, мяркую, гэта зрабіць і зараз...

Згадаўшы фактычна адзін толькі «эпізод» шматалічнага жыцця Віталю Уладзіміравіча, ведаю, што такіх спраў за ім лічыцца далёка не адна. Неяк на аўтобусным прыпынку ён сказаў пра расхрыстанасць, пра тое, што раскідаў сябе па розных клопатах. Гэта прагучала ў звязку з навуковымі здабыткамі ці адзнакамі — маўляў, магла б даўно быць напісанай доктарскай...

І доктарская дысертацыя, і манаграфія па тых перыядах беларускай гісторыі, якія цікавілі яго найперш, — усё гэта магло б, зразумела, адбыцца і, відаць, было б не лішнім. Не толькі асабіста для Віталю Уладзіміравіча, але і ўвогуле для беларускай гістарычнай навукі. Але ён адбыўся ў іншым. Праз розныя практычныя здзяйсненні — публікацыю дакументаў, выступленні ў перыядычным друку, праз дакументальныя фільмы і тэлевізійныя перадачы, а яшчэ праз шматгадовае супрацоўніцтва з газетай «СБ. Беларусь сегодня», праз многія і многія выступленні на канферэнцыях, чытаннях, праз тысячы падказак і аргументаваных кансультацый для іншых — ён зрабіў неверагодна шмат. Зрабіў дзеля вяртання сапраўднай беларускай гісторыі. Такім ужо склаўся яго лёс. Шчаслівы лёс сумленнага навукоўца.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ